

Diversitat de **BiDes**

15es JORNADES CATALANES D'INFORMACIÓ I DOCUMENTACIÓ

Barcelona, 10 i 11 de maig de 2018

Recursos d'informació sobre salut entre els adolescents: ni biblioteca (pública) ni centre d'atenció primària

Aurora Vall.

Facultat de Biblioteconomia i Documentació. Universitat de Barcelona.
auroravall@ub.edu.

Clara Boter.

**Institut Català de la Salut, CAP Guinardó, Àmbit d'Atenció Primària
Barcelona Ciutat.**

cbote.mn.ics@gencat.cat.

Carme Hernández Rabanal.

Facultat de Biblioteconomia i Documentació. Universitat de Barcelona.
carme.hernandez@ub.edu.

Resum:

En el marc d'una recerca més àmplia sobre qualitat de la informació sobre salut a Internet, s'analitza el comportament dels adolescents a l'hora de buscar informació sobre aquesta temàtica. Els objectius són identificar quins recursos utilitzen davant d'una demanda d'informació sobre salut, saber si consideren la biblioteca pública (BP) i/o el centre d'atenció primària (CAP) com a llocs a on informar-se, i conèixer com creuen que BP i CAP poden ajudar-los a estar més ben informats. S'ha passat una enquesta a estudiants de batxillerat, els resultats de la qual mostren que els tres recursos més freqüents són família, professionals de la salut i webs, i que hi ha un escàs coneixement del CAP i la BP com a recursos informatius sobre salut.

Abstract:

Within the framework of a wider research project on quality of health-related information on the Internet, we have analyzed the information-seeking behavior of adolescents when looking for information on this subject. The goals are to identify which resources they use when looking for health information, to understand whether they consider the public library (BP) and / or the primary healthcare center (CAP) as facilities where they can be informed, and to know how they think that BP and CAP can help them to be better informed. A survey was administered to high school students. The results show that the top three most frequent information resources are family, health professionals and websites, and there is little knowledge about CAP and BP as information resources.

Paraules clau: Adolescents, Biblioteques públiques, Centres d'atenció primària, Estudiants de batxillerat, Informació sobre salut.

Palabras clave: Adolescentes, Bibliotecas públicas, Centros de atención primaria, Estudiantes de bachillerato, Información sobre salud.

Key words: Teenagers, Public Libraries, Primary Health Care Centers, Baccalaureate Students, Health information.

1. L'alfabetització en salut i la necessitat de recursos informatius

L'alfabetització en salut és un tema recurrent en l'àmbit sanitari des de finals del segle XX; la seva presència fora d'aquest entorn és recent i encara existeix una certa confusió sobre el seu significat. L'alfabetització en salut engloba el coneixement, la motivació i les capacitats per accedir, entendre i utilitzar la informació sobre salut de manera efectiva.^{1, 2}

L'interès en l'alfabetització en salut, tant des de la sanitat com també des d'una perspectiva social més generalista, respon a diversos motius dels quals en destacarem dos.

En primer lloc, les autoritats sanitàries promouen l'apoderament per a la salut³ per tal de millorar la qualitat de vida dels ciutadans i aconseguir una gestió eficient dels recursos socio-sanitaris. I en segon lloc, s'està produint una transformació social que comporta una nova manera d'entendre la salut i el benestar per part de tota la ciutadania i que alhora genera un interès creixent sobre qüestions relacionades amb la salut. En aquest sentit, Internet ha estat clau en el canvi d'hàbits en relació amb la cerca, consulta i ús d'informació sobre aquesta temàtica (en qualsevol moment i a qualsevol hora, sense intermediaris, sense avaluació prèvia, creixement exponencial de continguts, etc.).

¹ Glossari i evolució de l'acció comunitària en salut a la ciutat de Barcelona. Projecte RecerCaixa (Barcelona: IGOP; ASPB; ICS, 2015, p. 9).

² D. Juvinyà-Canal; C. Bertran-Noguer; R. Suñer-Soler, "Alfabetización para la salud, más que información", Gaceta Sanitaria, vol. 32, nº 1 (2018), p. 8-10 (p. 8).

³ Apoderament per a la salut: *procés pel qual una persona, un grup de persones o una comunitat adquireix els mitjans per a enfortir el seu potencial en la gestió de la seva salut i el seu benestar* ([Cercaterm](#)).

La col·laboració entre les organitzacions sanitàries i les biblioteques, entre els qui tenen el coneixement i els qui tenen la capacitat de gestionar i difondre la informació, parteix de l'existència d'una necessitat informativa sobre salut, en el seu sentit més ampli, per part de col·lectius molt diversos (persones sanes i/o malaltes, cuidadors, amb nivells educatius diferents, d'edats diverses, etc.).

D'entre els diferents recursos d'informació sobre salut possibles, en aquest treball ens hem centrat en els dos que des d'un punt de vista de la planificació i de les característiques del nostre entorn són bàsics i que, alhora, són de fàcil accés als adolescents i joves, col·lectiu en el qual hem centrat l'estudi; es tracta dels centres d'atenció primària i les biblioteques públiques.

1.1. Els centres d'atenció primària i les biblioteques públiques

Els centres d'atenció primària són el primer punt d'accés al sistema de salut per part de la ciutadania i resolen la majoria dels problemes de salut.⁴ S'hi desenvolupen iniciatives comunitàries que complementen l'atenció individual com a mitjà per millorar l'estat de salut de les persones; es tracta d'iniciatives centrades i adaptades a les característiques i les necessitats de cada comunitat i compten amb la participació del que s'anomena "actius comunitaris"⁵ (farmàcies, centres educatius, equipaments esportius, biblioteques públiques, etc).⁶ Entre d'altres actuacions hi tenen cabuda els projectes adreçats a la promoció de l'activitat física, la millora de la salut sexual i reproductiva, la promoció de l'alimentació saludable o la salut mental.⁷

Les biblioteques públiques, per la seva part, tenen una missió informativa i formativa^{8,9} que, en aquest context, implica proporcionar informació sobre salut de qualitat i formar en

⁴ CatSalut. Servei Català de la Salut: [Centres sanitaris. Atenció primària](#).

⁵ Actius comunitaris: *conjunt de recursos de què disposa una comunitat que permeten el desenvolupament de mesures per a millorar la salut i el benestar de les persones d'aquesta comunitat* ([Cercaterm](#)).

⁶ B. Botella; S. Palacio; M. García et al., "Metodología para el mapeo de activos de salud en una comunidad", *Gaceta Sanitaria*, vol. 27, nº 2 (2013), p. 180-183.

⁷ CatSalut. Servei Català de la Salut: [Atenció primària comunitària](#).

⁸ IFLA; UNESCO, *Manifest de la IFLA/UNESCO sobre la biblioteca pública* (Barcelona: COBDC, 1994).

⁹ IFLA et al., *Lyon declaration* (2014).

alfabetització informacional, entre altres.¹⁰ A més, les biblioteques públiques són un lloc de trobada per a tota la ciutadania (tercer espai),¹¹ disposen de recursos informatius de qualitat i compten amb professionals experts en informació i formació d'usuaris i en la selecció i ús de la informació.

Els centres d'atenció primària i les biblioteques públiques són organitzacions amb vocació de servei i compromeses amb la societat, els ciutadans i el seu benestar i, per tant, una col·laboració estable i regular afavoriria l'apoderament per a la salut de la ciutadania.¹²

1.2. Els adolescents

Molts dels hàbits adquirits a l'adolescència¹³ duren tota la vida (relació entre sexes, comportament sexual, consum d'alcohol i drogues, hàbits alimentaris, etc.) i és per això que es tracta d'una etapa adequada per a la promoció de la salut.¹⁴ Amb tot, els adolescents són un col·lectiu que va poc als centres d'atenció primària (essencialment, perquè són persones sanes) i, per tant, l'educació sobre qüestions relacionades amb la salut i el benestar se'ls ha de proporcionar per altres mitjans.^{15, 16} La biblioteca pública esdevé una alternativa clara

¹⁰ J. Alonso Arévalo; X. Rojas González, "Biblioteca y empoderamiento ciudadano", Cuadernos de Documentación Multimedia, vol. 27, nº 2 (2016), p. 164-177 (p. 167).

¹¹ B. J. Ford, "Todos son bienvenidos: la biblioteca pública como espacio de integración ciudadana", I Congreso nacional de bibliotecas públicas (Madrid: Ministerio de Cultura, 2002, p. 191-200).

¹² Els Estats Units són capdavanters en projectes que coordinen recursos de salut i biblioteques públiques (en part, per les característiques del seu model sanitari). Des del 1998 la [National Network of Libraries of Medicine](#) té una línia de treball centrada en la col·laboració amb les biblioteques públiques considerades com un lloc a on contactar amb la comunitat i oferir-li recursos d'informació sobre salut de qualitat. Algunes experiències més properes es poden localitzar a les actes de l'[VIII Congreso Nacional de Bibliotecas Públicas](#) (2016). A Catalunya, des del 2015, s'ha impulsat el projecte [COMSalut: comunitat i salut](#) que s'orienta en aquesta línia.

¹³ Segons l'[OMS](#), l'adolescència és *el periodo de crecimiento y desarrollo humano que se produce después de la niñez y antes de la edad adulta, entre los 10 y los 19 años*.

¹⁴ Segons la [Llei 18/2009, del 22 d'octubre, de salut pública](#), la promoció de la salut és *el conjunt d'actuacions, prestacions i serveis destinats a fomentar la salut individual i col·lectiva i a impulsar l'adopció d'estils de vida saludables per mitjà de les intervencions adequades en matèria d'informació, comunicació i educació sanitàries*.

¹⁵ OMS; FNUAP; UNICEF, Actividades a favor de la salud de los adolescentes ([Ginebra]: OMS, 1997, p. 5).

¹⁶ Des del 2004, el Departament d'Ensenyament i el Departament de Salut porten a terme el programa "Salut i escola" (PSiE), amb el propòsit de potenciar la coordinació dels centres docents, els serveis educatius i els serveis sanitaris en accions de promoció de la salut i d'atenció a l'alumnat. Departament de Salut: [Programa "Salut i Escola"](#).

donat que es tracta d'un espai de trobada obert a tothom, al marge de la salut, amb els mitjans i recursos necessaris per actuar en col·laboració amb l'atenció primària i amb la resta d'actius de salut que es considerin oportuns.¹⁷

2. Objectius

Els centres d'atenció primària i les biblioteques públiques són dos recursos públics susceptibles de proporcionar informació i formació sobre benestar i salut a la ciutadania. Una col·laboració estable i continuada entre uns i altres significaria, per una banda, un pas endavant en l'ús eficient de recursos públics que ja existeixen i, per altra, la garantia d'una via de promoció de la salut entre els adolescents donat que el seu accés als centres d'atenció primària és més limitat. El fet de saber si els adolescents consideren la biblioteca pública i el centre d'atenció primària com un recurs informatiu sobre salut i benestar servirà per planificar i promoure actuacions conjuntes.

Els objectius que plantejem són:

- Identificar quins recursos d'informació utilitzen els adolescents davant d'una demanda d'informació sobre salut.
- Saber si els adolescents consideren la biblioteca pública i/o el centre d'atenció primària com a llocs on informar-se sobre salut.
- Conèixer com creuen els adolescents que la biblioteca pública i el centre d'atenció primària poden ajudar-los a estar més ben informats en salut.

3. Metodologia

En el marc d'una recerca més àmplia sobre qualitat de la informació sobre salut a Internet, s'ha realitzat una intervenció per analitzar el comportament dels adolescents a l'hora de buscar informació sobre salut.¹⁸

¹⁷ H. Lin; N. Pang; B. Luyt, "Is the library a third place for young people?", *Journal of Librarianship and Information Science*, vol. 47, no. 2 (2015), p. 145-155.

¹⁸ C. Hernández-Rabanal; A. Vall; C. Boter, "Formación, la clave para mejorar las competencias informacionales en e-salud del alumnado de bachillerato", *Gaceta Sanitaria*, vol. 32, nº 1 (2018), p. 48-53.

Es va passar una enquesta a 269 estudiants de primer i segon de batxillerat de l'Institut Públic Pere Vives Vich d'Igualada, durant el curs acadèmic 2015-2016, a l'inici d'una sessió formativa sobre alfabetització informacional en e-salut.

Els estudiants procedien dels diferents batxillerats (humanístic, social, tecnològic i científic). Les edats anaven dels 15 als 18 anys. El 53,16% eren dones i el 46,84% homes.

En aquest treball s'analitzen, en concret, tres preguntes de l'enquesta relacionades amb: recursos d'informació sobre salut, el coneixement del centre d'atenció primària i la biblioteca pública com a recurs(os) informatiu(s), i la freqüència d'ús de la biblioteca pública.

5. Quan tens dubtes sobre salut, a qui o què consultes? (pots seleccionar més d'una opció)

Webs YouTube Xarxes socials Blogs, fòrums, xats

Familiars Amics Professors

Professionals de la salut (metge, infermera, farmacèutic, etc.)

Vas a la biblioteca

Altres
(especificar) _____

[...]

9. Creus que el Centre d'Atenció Primària (CAP) et pot ajudar a estar més ben informat sobre temes relacionats amb la salut?

Sí Com? _____

No

10. Amb quina freqüència vas a la biblioteca pública / bibliobús?

Mai

A temporades

Un cop o menys al mes

Alguns cops al mes

Alguns cops a la setmana

Cada dia

11. Creus que la biblioteca pública / bibliobús et pot ajudar a estar més ben informat sobre temes relacionats amb la salut?

Sí Com? _____

No

Figura 1. Selecció de les preguntes 5, 9, 10 i 11 de l'enquesta

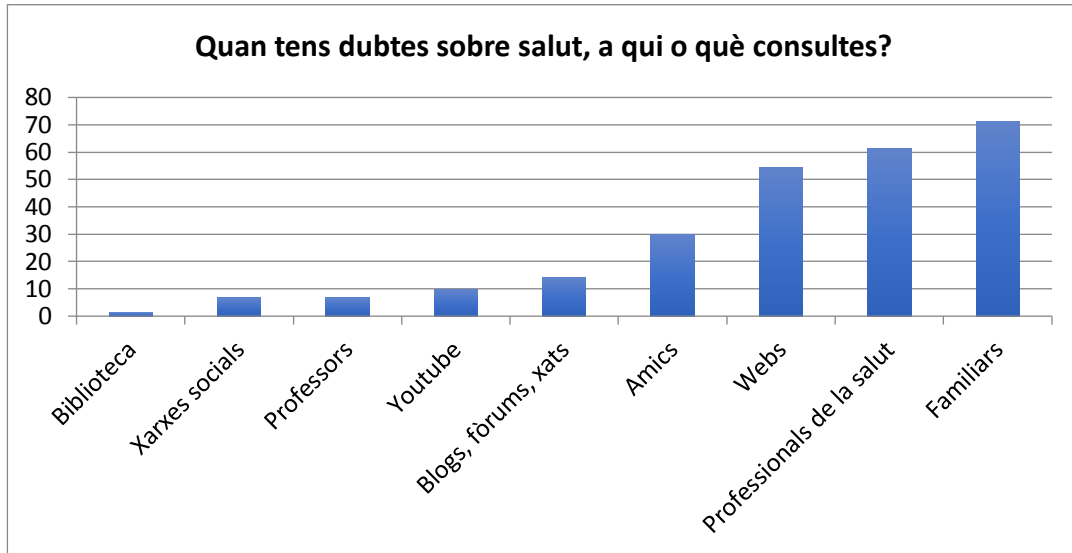
4. Resultats

En relació a la primera pregunta, “**Quan tens dubtes sobre salut, a qui o què consultes?**”, els tres recursos d’informació més freqüents són la família (71,37%), els professionals de la salut¹⁹ (61,33%) i les pàgines web (54,27%) (vegeu taula 1).²⁰ Aquests resultats concorden amb un estudi anterior, del 2008, en què els estudiants de batxillerat també mantenien els percentatges més alts amb la família (71,40%), el metge (36,70%) i Internet (16,30%)²¹. Pel que fa al gènere, hi ha una diferència significativa entre la primera i la tercera font. Els homes diuen que consulten els professionals de la salut com a primera opció (47,27%) mentre que per a les dones és la tercera (52,73%); elles prefereixen plantejar el dubte a la família (59,38%) i per a ells, en canvi, és la tercera opció (40,63%). La coincidència es produeix a l’hora de situar en segon lloc la consulta a la web. Cal remarcar que la biblioteca pública com a possible recurs informatiu davant d’un dubte relacionat amb la salut se situa en darrer lloc (1,48%) (vegeu taula 2).

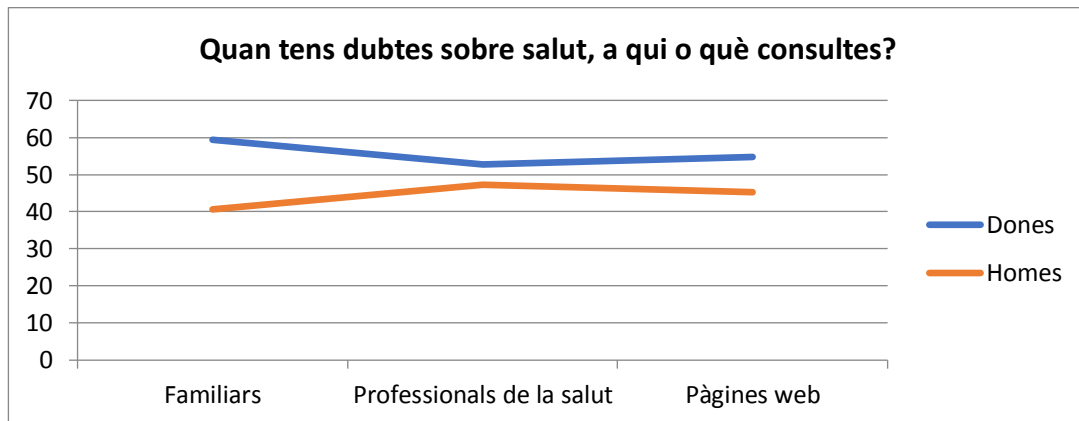
¹⁹ Es va utilitzar l’expressió “professionals de la salut” i no “centre d’atenció primària”, l’equivalent a l’opció “biblioteca pública”, per les característiques del sistema sanitari català (conviuen sanitat pública i privada); es volia centrar l’atenció en el fet que la informació procedís d’un entorn especialitzat.

²⁰ No es va preguntar explícitament sobre si tenien connexió a Internet a casa perquè segons l’estudi de la Fundación Telefónica corresponent al 2015, any en què es va passar l’enquesta, *En el año 2015 la penetración de las tecnologías de la información en Catalunya sigue incrementándose. Las viviendas con acceso a Internet alcanzan el 80,7% y las que cuentan con conexión de banda ancha, el 79,5%*. Fundación Telefónica, *La sociedad de la información en España 2015* (Madrid: Fundación Telefónica; Ariel, 2016, p. 127).

²¹ I. Miguel González, C. Echevarría Broz, E. Ferrero Fernández, P. Suárez Gil, “Uso de Internet por parte de los adolescentes de Gijón (Asturias) como fuente de información sobre salud”, *Atención primaria*, vol. 43, nº 6 (2011), p. 281-286 (p. 283).

Taula 1

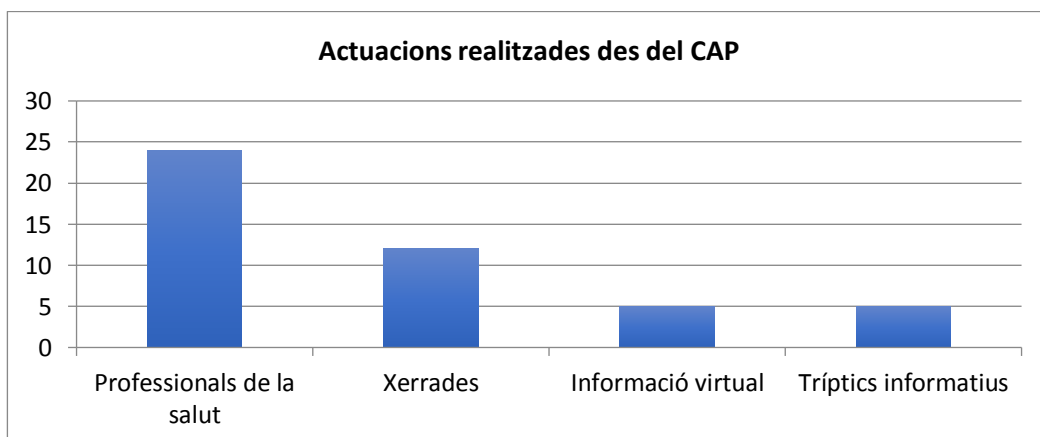
Taula 2

En relació amb les preguntes sobre si el centre d'atenció primària i la biblioteca pública podien ser recursos informatius (“**Creus que el Centre d’Atenció Primària (CAP) et pot ajudar a estar més ben informat sobre temes relacionats amb la salut?**”, “**Creus que la biblioteca pública / bibliobús et pot ajudar a estar més ben informat sobre temes relacionats amb la salut?**”), majoritàriament consideren el CAP (71%) per davant de la biblioteca (54,64%) (vegeu taula 3). El gènere és rellevant en la mesura que al voltant del 60% de les dones consideren el CAP i la biblioteca pública com un recurs informatiu davant dels homes que no arriben, en cap cas, al 40%.

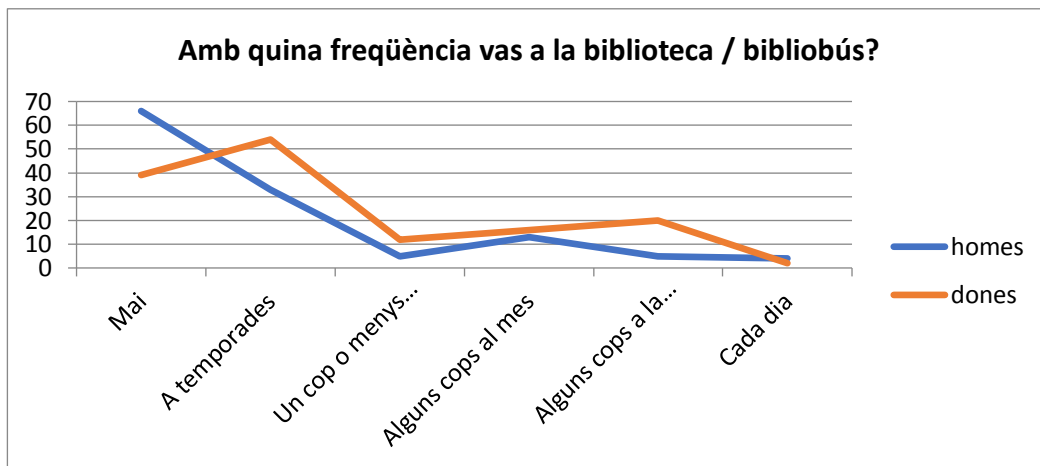
Taula 3

Les concrecions sobre la manera com aquests dos recursos els podien ajudar aporten una informació diversa pel que fa a la seva expressió, ja que es tracta d'un camp obert i que no sempre s'ha complimentat; concretament, en relació amb el CAP, hi va haver 150 comentaris (55,76%) mentre que per a la biblioteca pública van ser-ne 124 (46%). El principal actiu del CAP són els seus professionals (el 24% en fan referència explícitament com a agents que ajuden i proporcionen informació amb verbs com: "responent", "explicant", "donant", "resolent", etc.); les actuacions concretes que proposen són: realització de xerrades (12%), informació virtual (5,33%) i tríptics informatius (4,66%) (vegeu taula 4). La biblioteca pública s'entén exclusivament com un lloc on els ofereixen llibres (79,83%) i només hi ha una resposta que es refereix a Internet.

Taula 4

La darrera pregunta, “**Amb quina freqüència vas a la biblioteca pública / bibliobús?**”,²² es va plantejar per conèixer si eren usuaris o no de la biblioteca pública i si això es podia relacionar amb un millor coneixement de la biblioteca com a possible recurs d'informació sobre salut. Podem pensar que una major freqüència d'ús de la biblioteca pública no implica un millor coneixement del seu potencial informatiu en salut. Els resultats més destacats són que el 39% no va mai a la biblioteca pública enfront d'un 32,34% que hi va a temporades i un 2,23% que hi va cada dia. Pel que fa al gènere les dones no només hi van amb més freqüència que els homes sinó que també hi ha més dones que van a la biblioteca que no pas homes (vegeu taula 5).²³

Taula 5

5. Conclusions

A l'inici d'aquest treball es plantejava la col·laboració estable i continuada entre el centre d'atenció primària i la biblioteca pública per assegurar una via de promoció de la salut (en aquest cas concret, entre els adolescents), i un ús eficient de recursos públics que ja existeixen. Per tal de planificar i promoure actuacions conjuntes, s'ha volgut comprovar si

²² La incorporació dels bibliobusos a la pregunta respon a la localització d'aquest institut en concret; a banda dels alumnes d'Igualada també en té matriculats dels pobles dels voltants que per les seves dimensions no disposen d'una biblioteca pública però sí de servei de bibliobús.

²³ Anuario de estadísticas culturales 2016 (Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, 2017, p. 39).

els adolescents consideren la biblioteca pública i el centre d'atenció primària com un recurs informatiu sobre salut i benestar.

Els resultats mostren que els tres recursos més utilitzats pels adolescents davant d'una demanda d'informació sobre salut són, en aquest ordre, la família, els professionals de la salut i les pàgines web. Caldria preguntar-se les raons per les quals la biblioteca pública es troba en darrer lloc i a una gran distància de la resta d'alternatives.

Només a partir de les preguntes que els orienten cap a la possibilitat de considerar tant els centres d'atenció primària com les biblioteques públiques recursos d'informació, els adolescents s'ho plantegen realment i, de nou, es prefereix el centre d'atenció primària a la biblioteca (la seva freqüència d'ús no es relaciona amb un millor coneixement del seu potencial informatiu en salut).

Les aportacions relacionades amb com el centre d'atenció primària i la biblioteca els poden ajudar són altament significatives pel que impliquen. El centre d'atenció primària té com a actiu essencial els professionals de la salut (metges i infermeres): ells són la principal font d'informació tal com ho corrobora també l'ítem sobre a qui pregunten quan tenen una necessitat informativa sobre salut. Les xerrades tenen una presència significativa (12%) probablement perquè, des de fa anys, el Pla de Salut d'Igualada contempla aquest tipus d'actuacions en entorns escolars.²⁴ La informació virtual (5,33%) es caracteritza per la seva diversitat; gairebé cadascuna de les propostes és diferent: web, correu electrònic, xarxa social, fòrum i blog. Aquesta falta de consens, si se suma a algunes de les percepcions recollides durant la sessió formativa sobre e-salut que es va realitzar després de passar l'enquesta, mostren que els adolescents necessiten formació en aquest àmbit.²⁵ Finalment, la biblioteca pública queda identificada gairebé de forma exclusiva (79,83%) pels llibres.

Aquests resultats analitzats des de la perspectiva de la biblioteca pública generen reflexions i preguntes de les quals en volem destacar dues. En primer lloc, ¿per què, encara a dia d'avui, els adolescents no consideren la biblioteca pública com un recurs informatiu de primer ordre, un lloc on anar a buscar informació al marge de la temàtica? I, en segon lloc,

²⁴ Ajuntament d'Igualada. Departament de Sanitat i Salut Pública. Pla de Salut d'Igualada: 2015-2018 (Igualada: Ajuntament d'Igualada, 2014).

²⁵ Aquesta percepció queda corroborada en altres estudis. Per exemple, K. Purcell; L. Raine, How teens do research in the digital world (Washington: Pew Research Center, 2012, p. 33).

¿per què, malgrat els esforços, els adolescents continuen identificant la biblioteca pública amb els llibres com a font d'informació gairebé exclusiva?²⁶

En relació amb l'atenció primària, també es té una idea molt tradicional segons la qual els professionals són el principal valor perquè, per una banda, són els posseïdors de la informació i, per l'altra, també els transmissors però, com ho corroboren els comentaris oberts, essencialment ho són sota demanda dels interessats.

Els adolescents no veuen la biblioteca pública com un recurs informatiu sobre salut i benestar; el centre d'atenció primària només ho és en la mesura que hi ha uns professionals que proporcionen aquesta informació. Els adolescents accedeixen a la informació sobre salut per dos canals clarament diferenciats: o bé a través d'intermediaris, siguin els professionals de la salut sigui la família, o bé, sense cap filtre, a través d'Internet.

Aquests resultats demostren com n'és, de necessària, la col·laboració entre el centre d'atenció primària i la biblioteca pública, especialment des de la perspectiva de l'alfabetització informacional que ha d'ajudar els adolescents (i els ciutadans en general) a accedir a una informació sobre salut de qualitat.

6. Bibliografia

Ajuntament d'Igualada. Departament de Sanitat i Salut Pública. Pla de Salut d'Igualada: 2015-2018. Igualada: Ajuntament d'Igualada, 2014. <<http://www.igualada.cat/fitxers/regidories/sanitat-i-salut-publica/pdf/PladeSalutIguadalainteractiu.pdf>>. [Consulta: 06/03/2018].

Alonso Arévalo, Julio; Rojas González, Xinia. "Biblioteca y empoderamiento ciudadano". Cuadernos de Documentación Multimedia. Vol. 27, nº 2 (2016), p. 164-177. <<https://revistas.ucm.es/index.php/CDMU/article/view/54147>>. [Consulta: 06/03/2018].

Anuario de estadísticas culturales 2016. Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, 2017. <<https://www.mecd.gob.es/servicios-al-ciudadano-mecd/dms/mecd/servicios->

²⁶ Existeix un estudi sobre joves i biblioteques públiques que pot complementar les observacions d'aquest treball: Joves i serveis bibliotecaris: propostes de millora. Informe final (Barcelona: Diputació de Barcelona. Gerència de Serveis de Biblioteques, 2015).

[al-ciudadano-
mecd/estadisticas/cultura/mc/naec/2015/Anuario de Estadisticas Culturales 2015
.pdf](#)>. [Consulta: 06/03/2018].

Botella, Blanca; Palacio, Sergio; García, Mercedes; Margolles, Mario; Fernández, Federico; Hernán, Mario; Nieto, Javier; Cofiño, Rafael. “Metodología para el mapeo de activos de salud en una comunidad”. Gaceta Sanitaria. Vol. 27, nº 2 (2013), p. 180-183. <<http://gacetasanitaria.org/es/metodologia-el-mapeo-activos-salud/articulo/S0213911112001896/>>. [Consulta: 06/03/2018].

Ford, Barbara J. “Todos son bienvenidos: la biblioteca pública como espacio de integración ciudadana”. I Congreso nacional de bibliotecas públicas: La biblioteca pública, portal de la sociedad de la información. Madrid: Ministerio de Cultura, 2002, p. 191-200. <<http://travesia.mcu.es/portaln/jspui/handle/10421/1212>>. [Consulta: 06/03/2018].

Fundación Telefónica. La sociedad de la información en España 2015. Madrid: Fundación Telefónica; Ariel, 2016. <https://www.fundaciontelefonica.com/arte_cultura/publicaciones-listado/pagina-item-publicaciones/itempubli/483/>. [Consulta: 06/03/2018].

Glossari i evolució de l'acció comunitària en salut a la ciutat de Barcelona. Projecte RecerCaixaBarcelona: IGOP (Institut de Govern i Polítiques Públiques); ASPB (Agència de Salut Pública de Barcelona); ICS (Institut Català de la Salut), 2015. <<http://salutcomunitaria.com/wp-content/uploads/2015/09/Glossari-Salut-Comunitaria-Barcelona-2015.pdf>>. [Consulta: 06/03/2018].

Hernández-Rabanal, Carme; Vall, Aurora; Boter, Clara. “Formación, la clave para mejorar las competencias informacionales en e-salud del alumnado de bachillerato” Gaceta Sanitaria. Vol. 32, nº 1 (2018), p. 48-53. <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S021391111730033X>>. [Consulta: 06/03/2018].

IFLA et al., Lyon declaration: on access to information and development, 2014. <<https://www.lyondeclaration.org/>>. [Consulta: 06/03/2018].

IFLA; UNESCO. Manifest de la IFLA/UNESCO sobre la biblioteca pública. Barcelona: COBDC, 1994. <http://www.cobdc.org/publica/manifestos/manifest_bp.html>.

[Consulta: 06/03/2018].

Joves i serveis bibliotecaris: propostes de millora. Informe final. Barcelona: Diputació de Barcelona. Gerència de Serveis de Biblioteques, 2015. <http://www.diba.cat/documents/16060163/33955494/Informe_estudi_joves_2015_catal%C3%A0.pdf/3ba9f285-fcc9-451e-b96e-1cc45dbbbf48>. [Consulta: 06/03/2018].

Juvinyà-Canal, Dolors; Bertran-Noguer, Carme; Suñer-Soler, Rosa. "Alfabetización para la salud, más que información". Gaceta Sanitaria. Vol. 32, nº 1 (2018), p. 8-10. <<http://www.gacetasanitaria.org/es/alfabetizacion-salud-mas-que-informacion/articulo-resumen/S021391111730184X/>>. [Consulta: 06/03/2018].

Lin, Hui; Pang, Natalie; Luyt, Brendan. "Is the library a third place for young people?". Journal of Librarianship and Information Science. Vol. 47, no. 2 (2015), p. 145-155. <<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0961000614532303>>. [Consulta: 06/03/2018].

Miguel González, Irene; Echevarría Broz, Cristina; Ferrero Fernández, Elena; Suárez Gil, Patricio. "Uso de Internet por parte de los adolescentes de Gijón (Asturias) como fuente de información sobre salud". Atención Primaria. Vol. 43, nº 6 (2011), p. 281-286. <<http://www.elsevier.es/pt-revista-atencion-primaria-27-articulo-uso-internet-por-parte-los-S0212656710001095>>. [Consulta: 06/03/2018].

OMS; FNUAP; UNICEF. Actividades a favor de la salud de los adolescentes: hacia un programa común. Recomendaciones de un grupo de estudio conjunto. [Ginebra]: OMS, 1997. <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/69082/1/WHO_FRH_ADH_97.9_spa.pdf>. [Consulta: 06/03/2018].

Purcell, Kristen; Raine, Lee. How teens do research in the digital world". Washington: Pew Research Center, 2012. <http://www.pewinternet.org/files/old-media//Files/Reports/2012/PIP_TeacherSurveyReportWithMethodology110112.pdf>. [Consulta: 06/03/2018].